

„An wien is de arm des Heeren geopenbaard.“

Wie heeft onze prediking ge-
loofd? En aan wien is de arm
des Heeren geopenbaard?
Jesaja 53: 1.

Er is geen gedachte, die ons beslist boven
de macht van het stof, en dus ook boven de
verleiding der zinnen verheft, dan de belijdenis,
dat God een geest is; een belijdenis waaruit
vanzelf het tweede volgt, dat wie Hem aan-
bidt, Hem niet anders kan en mag aanbidden
dan in geest en waarheid.

Hier blijft dus geen plek of plaats over voor
iets, wat ook, dat in onzen God of in de
aanbidding van zijn Naam, iets stoffelijks, iets
zinliks, iets aan den vorm gebondens zou willen
indringen.

God een geest, dat is de vrijmaking van uw
innerlijk bestaan, van uw ziel, van uw eigen
geestelijk wesen, van allen band die u inwendig
zou willen binden en knellen tegen den aard
van u zielebestaan in. Althans natuurlijk onder
dit vast beding, dat hij dien God, die geest is,
ook persoonlijk in geest en waarheid met al de
lieide van uw hart aanbidt.

God een geest, dat is de niet doening van
alle afgederfde, van allen dienst van het creatuur,
van alle beeldverering in onheiligen vorm, en
daarmee uitbanning van al den zinliken gruwel
die door de afgoderij in het leven werd geroepen,
en die den ondergang der volkeren van de
oudheid heeft verhaast.

God een geest, dat is, om niet verder den rijk-
dom dezer allesbeheersende gedachte uit te
spinnen, een verheffen van uw menscheijk be-
staan boven heel de zichtbare wereld, en een
opheffen van uw geest in u tot die hoogere sferen
van de onzienlijke wereld, waar God zelf het
ontoegeankelijk licht bewoont. Immers is God
een geest, dan is God van heel deze zienlijke
wereld onafhankelijk; dan bestond Hij eer de
bergen geboren werden; dan is er een eeuwig
heid waarin nog niets stoffelijks geschapen was;
en dan komt dienvolgens al het zienlijke in
de tweede plaats, in afhankelijke betrekking.
Dan is de alsterfing van uw lichaam ook
voor u niet de wegsterving van uw bestaan.
Dan kunt ge er zijn, bestaan, ook dan als
gij ook zelf voor een wijle niet dan geest zijt
zijn. En dan geniet ge reeds hier op aarde
zielsgenot in het rijk besef, dat ge als het moet
hele wereld verachten kunt, en toch geestelijk
hoog kunt staan, geestelijk weelderijk kunt zijn
in uw God.

Maar hoe machtig en overrijk uw belijdenis
dat God een geest is, ook zijn moge, de zonde
bederft ook haar.

Ge voelt dat het scherpst, als ge een oog-
blik aan satan denkt en aan heel de wereld der
demonen.

Ist het wel zoo, dat de zich bij voorkeur
„beschafte“ en „hoog ontwikkeld“ wanende
lieden, satan en zijn demonen voor een verniel-
sel van de kleinzieligheid houden. Al wie geloof,
oordeelt ook hier, dat Jezus het beter weet dan
deze kwansuis verlichte lieden, en Jezus leerde
ons toch in het *Onze Vader* bidden: „Verlos
ons van den Boze“, en vlocht er omgekeerd den
goeden regel in toen hij ons die bede op de
lippen legde: „Uw wil geschiede op aarde gelijk
in den hemel.“ „In den hemel“, dat moet dan
toch beduiden: door uw engelen.

Engelen nu, wat zijn ze anders dan lichaam-
loze wezens die enkel geest zijn. En is u
satan, wat niet kan, niet boos geschapen, maar
oorspronkelijk een goed en eminent creatuur
van zijn God geweest, thuis horende in die en
gelenwereld, wat rest ons dan anders dan ook
van satan te getuigen, dat ook satan is een
geest, en dat ook zijn demonen geesten zijn.

Maakt dit nu dat de zonde enkel geestelijk is
en buiten de zinnenwereld blijft?

In het minst niet. Maar wel dit, dat alle zonde,
ook de zonde van wellust en broodronkenheid,
haar oorsprong in den geest vindt, en dat de
psalmist zo naar waarheid zong:

Weerhoud o Heer uw knecht,
Dat hij zijn hart niet hecht
Aan dwars hoorvaardij
Heerscht die in mij niet meer,
Dan leef ik tot uw eer,
Van groote zonde vrij!

Niets is dan ook stuitender, dan dat in onze
gewone maatschappij een „onzedelijk gedrag“
echter uitsluitend gewoont wordt in dronken-
schap, brasserie of wellust, en dat de hoogmoed,
de trots, de zelfverheffing, en de daaruit op-
wellende laatzinnigheid, bitterheid, nijd en
wraakzucht in niets den goeden naam van ge-
vierde mannen schijnen te deren.

Langs die lijn wordt dan de heerlijke be-
lijdenis dat God een geest is, overgeleverd aan
het schromelijkst pantheïsme, hoogmoedige trots
ten slotte tot zulk een verheffing leidende, dat
men van zichzelf droomt God te zijn.

En zelfs in de kringen der vrouwen is hieruit,
en hieruit alleen, de gedrochtelijke waanzin
opgekomen, dat men met zijn „nieuwen mensch
in den geest“, alle verantwoordelijkheid van
zich kon werven voor wat „de oude mensch“
in zinnelust zondigde.

Geheel dezelfde adolantie als die thans in
de school van Maeterlinck herleeft, als ontvingen
de reise zielen van binnen geen smet van wat
door het lichaam zinnelijk misdaan werd.

Dit alles nu keert de Heilige Schrift, door
ons wel eenzijdig de belijdenis in de ziel te
prenten, dat God een geest is, maar even be-
list anderzijds ons alle werkingen Gods als
persoonlijke werkingen, als werkingen van een
persoon die naast en tegenover ons optreedt,
voor te stellen.

God een geest, maar daarom niet een latente
kracht, niet een heel de schepping door
ademende geestelijke aandrif, niet een vage,
telkens verdwijnende, ongraspbare werking;
neen, en drierfvee, maar een God die
ons sprekt, die luistert naar ons gebed, in wien
een hart vol Goddelijke ontferming klopt; een
persoonlijk God, die als een vriend met ons
verkeert en omgaat, die inkeert om bij ons
te vernemen, en die het ons toestaat dat we
verkeeren in zijn heilige Tente.

Vandaar het gedrag ons afschiltender van de
werken Gods als persoonlijke daden, en in ver-
band hiermee het wijzen op het aangesichte
Gods, op den mond des Heeren, op het oor dat
Hij tot ons neigt, op de voetstappen van den
Heilige, op de hand die Hij zegenend over ons
opheft, en zoo ook op den arm met kracht,
waarmede de Heere onze God allen tegenstand
breekt.

Dit alles nu is zeer zeker voor een deel een
verpersoonlijking, d. w. z. een overbrengen op
God van wat aan den mensch gevonden wordt.

Maar toch, er ligt meer in. Zou Hij, zoo vraagt
de Psalmist, die het oor geplaat heeft, niet
hooren? Zou Hij, die het oog gemaakt heeft,
niet zien?

Ons oog, ons oor, onze mond, onze hand,
onze arm zijn dus niets anders dan het licham-
elijk uitkomen van de in ons schuilende krach-
ten, en wel van krachten die God alzo in ons
schiep, omdat Hij ons schiep naar zijn beeld.
Zeggen we dus dat God hoort, niet, spreekt,
zegt en strijdt, dan is dit niet overdachtelijk
naar menscheenaard gesproken, maar dan is dit
alles in God oorspronkelijk, en in ons slechts
naar zijn beeld uitkomend.

Getuigt en spreekt derhalve de Schrift van
een arm des Heeren, dan bedoelt dit, dat er
niet maar een vage, uitvloeiende kracht van
God is, maar dat God zelf zijn inwonende en
uitgaande kracht beheerscht, richt op een be-
paald doel, gebruikt of ongebruikt laat naar zijn
welbehagen; en dat, zoo God zijn kracht aan-
wendt, aanwendt tegen ons of voor ons, dit
evenzeer, en nog in hooger zin, een persoon-
lijke daad is, als wanneer wij menschen onzen arm
opheffen, om den één te beschermen, of den
ander van ons af te weren.

Vraagt nu de profeet: Aan wien is de arm
des Heeren geopenbaard geworden?, en rich-
ten wij die vraag persoonlijk tot u: Is aan u
de arm des Heeren reeds geopenbaard? dan
bedoelt dit niet de algemeene, de vage vraag,
of gij gelooft dat er een God is, en dat er een kracht
Gods is, en of ge wel aanneemt dat die kracht
Gods werkt; maar dan ligt heel anders
en veel meer de vraag in, of gij in uw levens-
beleving en in uw zielservaring reeds tot de
ontdekking zijt gekomen, dat die Almachtige
God persoonlijk tot u handelt, zich als God
persoonlijk tot uw persoon heeft gewend, met
u in aanraking is gekomen, zoals een man
met zijn vriend of met zijn tegenstander ban-
delt, en of ge in die streng persoonlijke
verhouding den arm des Heeren ontdekt hebt,
nu eens zich over u opheffend om u te dek-
ken en te beschermen, en dan weer zich tegen
u keerdend, om u te weerstaan en terneder te
werpen.

En dit juist is het, wat in der meesten ge-
loofsleven, ook helaas onder de belijders des
Heeren ontbreekt. Hun ontbreekt wat van Mozes
geschreven staat; dat hij was als zijnde den On-
zienlijke. Ze verstaan het niet als van Jacob ge-
schreven staat; dat hij met God worstelde als
met een man. Ze hebben een vaag besef van
invloeden, van werkingen, van krachten die uit-
gaan, maar ze zien den Heilige niet, ze hebben
niet met God te doen als met hun Vader, die
tot zijn kind komt, en dat kind aanraken met
zijn oog, en dat kind beluistert met zijn oor,
en zijn hand op dat kind legt, en dat kind
dekt met den arm van zijn kracht. Ze bidden
tot God, ze loven hun God, maar ze ontmoet
ten Hem niet op den weg, ze voelen Hem niet
als hij zich op hun leger, ze voelen zijn
heiligen adem niet over zich uitgaan, ze zien
niet dien „arm met kracht“ waarin al hun zeker-
heid en hun behoud ligt.

En daarom kan het niet genoeg ingeprent,
dat toch het lezen der Schrift ernst zij; dat
we ons onttrekken aan die valsche neiging om
het alles in de Schrift overdachtelijk te nemen.

De Schrift, Gods woord, is de lamp voor
onzen voet en het licht op ons pad, omdat
juist de Schrift en zij alleen ons deze twee in
de ziel grift; en dat God een geest is, en dat
die God als onze Vader in de hemelen ons
tegen komt op den weg, ons ontmoet, en met
ons handelt als een man met zijn naaste.

Onzienlijk en toch gezien.

Amsterdam, 17 April 1903.

Voor vrijheid en voor recht.

De saamzwering, op touw gezet om aan
de leiders der arbeiderspartij de macht in
handen te spelen, is jammerlijk mislukt.

Hoofddoel van die samenspanning was de
Regering schrik aan te jagen. Onder
de persie van een algemeene staking, zou-
den de stakingswetten bezwijken. Maar de
Regering liet zich door de opgeschroefde
taal der socialistische en anarchistische pers
niet intimideeren. Ze bleek geheel voorbe-
reid op den coup d'état. En het enige
gevolg van deze staking is geweest, dat
alle partijen van orde zich thans als één man
om de Regering schaarden. Dreigde een
oogenblik het gevaar, dat de stakingswet
een partijwet zou worden, juist de revo-
lutionaire staking heeft haar aanname tot
een nationale daad gemaakt. Dat is de
eenige politieke vrucht van deze onberaden
actie geweest.

Voor dezen uitslag dient God den Heere
dank gebracht.

Het was zijn genadig bestel, dat juist in
dit troebele tijdsgevecht als raadslieden
der Kroon mannen optraden, die, omdat zij
God vreesden, geen vrees voor menschen
kenden.

Had de Regering ook maar een oog-
blik geaarzeld en, onder wat voorwendsel
ook, toegegeven aan den drang der vrede-
lievend, ons land ware aan een sociale
revolutie ten prooi geweest.

Maar nu de Regering moedig den haar
toegeworpen handschoen opving en geweld
met geweld keerde, nu ging van haar
voorbeeld kracht uit voor alle wankelenden
van hart.

Men gevoelde, dat de teugels van het
bewind aan mannenhanden waren toebe-
trouwd. Hoog boven het strijdgewoel kloofte
het koninklijke woord: „Ze maantiendreef.“
Gesteund door het gezag, dorst ook ge-
meente en maatschappij de worsteling aan.
Van toegeven aan de gestelde eischen was
nogens sprake. Wie dienst weigerde, werd
uit den dienst ontslagen. Zoo werd de orde
gehandhaafd, het recht hoog gehouden,
onze politieke vrijheid beveiligd.

De historie zal het als een der schoone-
ste daden van ons Christelijk ministerie bo-
ken, dat het in dezen strijd ons vaderland
heeft beschermd voor tyrannie en partij-
geweld.

Er is dan ook geen jammerlijker leugen
dan de laster, door de socialistische rond-
stroomd, alsof onze Christelijke Regering
door haar vastberaden optreden en de thans
aangenomen wetsontwerpen, de arbeiders
om hun recht en vrijheid zou gebracht
hebben.

Al het geroep van tuchthuis-wet, muilkorf-
bepaling en koelie-ordonnantie was geen
oogenblik in staat om onze Christelijke
arbeiders van de wijs te brengen. Hun voor-
mannen in het Parlement, Talma, De Visser
en Pastoors, kozen onbewimpeld vóór de
Regering partij, hoe ze ook geprikkeld
werden door den hoon der socialisten. En
onze Christelijke arbeiders waren te nuchter
van zin, om door het Volk en het Volks-
dagblad zich een rad voor de oogen te laten
draaien.

Waarheid is, dat de Regering het recht
van werkliedenvereniging en werktaking
in het Parlement volmondig heeft erkend.
In de sociale worsteling kan de werkmans
beide wapenen van verweer niet missen.
Ons Christelijk Sociaal-Congres heeft het
recht van werktaking als noodmiddel over-
holen geproclameerd. En de Regering heeft
door woord noch daad iets gedaan, waar-
door dit recht kon worden aangetast.

Natuurlijk is ook dit recht niet onbepaald.
Alle recht van den mensch blijft onder-
worpen aan de ordinantie des Heeren. Zoo-
dra het met die ordinantie Gods in strijd
komt, houdt het op recht te zijn en wordt
onrecht. Een breken van het aangegaane
contract en weigeren van den dienst, waartoe
men zich verbonden heeft, is schending van
het gegeven woord en den Christen dus
niet geoorloofd. Wie gezworen heeft, ook
als het tot zijn schade is, moet zijn woord
gestand doen. Het meedoen aan een werk-
staking, die de Regering dwingen wil naar
de pijpen der arbeiders te dansen, is krenken
van de majesteit van het Gezag, en daarom
in strijd met het woord Gods, dat alle ziel
de macht over haar gesteld onderdanig moet
zijn.

En wie, om zelf betere positie te krijgen,
zijn medeburgers blootstelt aan gebrek aan
de eerste levensmiddelen, brood en water,
vuur en licht, zondigt tegen het gebod
Gods. Ook voor de arbeiders staat er ge-
schreven: *Gij zijt niet doodslaant.*

Dat de Regering aan dat onwettig ge-
bruik van de werktaking een einde heeft
gemaakt, zal geen Christen-arbeider in haar
laken.

Maar de Regering deed meer. Ze be-
schermdde de vrijheid van den arbeid en
het recht van den werkmans tegenover het
despotisme der vakverenigingen.

Het geweld, waarmede de arbeiders ge-
dwongen worden, of zij willen of niet, om
den arbeid te staken op last van een zich
opwerpend Comité, dat geweld tast de
vrijheid van den werkmans in de hart-
ader aan.

De jongstverloopen dagen hebben het
wel afdoende getoond, hoe medeloozenloos
de tyrannie dezer volksleiders is, wanneer
het geldt hun wil door te zetten.

Maar deze tyrannie op sociaal gebied
moet een einde gemaakt.

Zeker, de arbeider mag niet gedwongen
worden te werken, wanneer hij niet wil.
Hij behoeft zijn arbeid niet uit te wegen
voor wat geen brood is. Hij blijft vrij man
tegenover zijn patroon, en van slaafsche af-
hankelijkheid kan geen sprake zijn.

Maar onze arbeiders moeten ook vrij
blijven tegenover hun medearbeiders.
Wie met een revolutionair comité niet mee
wil staken; wie vrouwen en kinderen niet
aan honger en ellende wil bloot stellen;
wie arbeiden wil omdat naar zijn over-
tuiging de arbeid geboden is; die mag in
zijn vrijheid en recht niet verkort worden.

Daarom heeft de Regering gezorgd,
dat aan den overlast van dwang en feitelijk-
heid der stakers tegenover de niet-stakers
een einde werd gemaakt.

Wanneer de socialistische partij het
voorstelt, alsof daardoor de arbeider aan
handen en voeten gekneveld, overgeleverd
is aan de willekeur van zijn patroon, dan
is dit opzettelijke misleiding.

De socialistische partij weet uitnemend
goed, dat juist door deze wet onze christen-
arbeiders van het despotisme der socialisten
zijn verlost.

Al is de hoofdaanval op het Gezag af-
geslagen, de gevolgen van deze worsteling
zullen zich nog lang doen gevoelen.

Zoolang de roes der opwindung nog voort-
duurde voelde men de slagen niet. Maar
nu de kruitdamp optrekt en het slagveld
overzien wordt, nu zien ook de arbeiders,
welke een nameloze ellende zij over
zich zelf hebben gebracht.

De staking is een tweesnijdend zwaard.
Het kan een machts-wapen zijn in de
handen der arbeiders, maar het wordt niet
alleen den patroon.

Wanneer handel en nijverheid stilstaat,
omdat het vertrouwen geschokt is en het
buitenland onze havens mijdt, omdat men
ze niet vertrouwt, dan lijdt de arbeider
daarom in de eerste plaats.

En de honderden arbeiders, die uit hun
werk ontslagen, nu met hun gezinnen
broodeloos zijn, zullen zich te laat be-
klagen, dat zij naar de lokstem van de
volksmisleiders hebben geluisterd.

Elke strijd kost offers.

Maar hoe ons hart ook bloeden moge bij
het zien van de wonden, door deze worstel-
ing ons volksleven geslagen, de prijs zal
niet te duur betaald zijn, wanneer daardoor
aan de dwingelandij van het socialisme een
einde is gemaakt.

Nog houdt het pleit voor recht en vrij-
heid aan.

Maar de dag zal komen, waarop ook
de arbeiders, aan de beoogeling van het
socialisme ontkomen, onze Regering zullen
danken, die het vaderland verlost van een
schrikbewind, welks weerga in onze historie
nauwelijks te vinden is.

Recht en gerechtigheid zal dan weer in
den lande wonen en daardoor de vrijheid
ook van den arbeider tegen elken dwang
verzekerd zijn.

Het gebed blijve daarom opgaan tot
God, dat Hij die de stormen gebiedt en
het bruisen der zee tot stilte brengt, die

rust en vrede ook aan ons vaderland her-
geve.

Ons Nederland is te rijk in de historie
door God geregend, dan dat het door deze
worsteling, die het leven des volks ver-
scheurt, reddeloos zou ten gronde gaan.

Het leven van Calvijn.

Het tweede deel van het leven van Calvijn,
door Prof. Doumergue geschreven, zag thans
het licht, en we haasten ons ook nu weer
onze hulde aan den schrijver te brengen,
die in zoo keurigen vorm de vrucht van de
meest nauwgezette studie ons aanbiedt en
ons inleidt in het leven van Calvijn, zooals
geen voor hem het heeft gedaan.

Calvijn's leven wint aan belangrijkheid
naarmate het verder schrijft. Het eerste
deel, handelend over Calvijn's jeugd, moge
de aandacht getrokken hebben, omdat men
zoo weinig van Calvijn's kinderjaren en
studietijd afwist, eerst als Calvijn als her-
vormer te Genève en te Straatsburg optreedt,
krijgt hij zijn wereldhistorische positie en
kan de volle betekenis van dezen machti-
gen geest worden verstaan.

Dit tweede deel, dat de titel draagt „les
premiers essais“ behandelt Calvijn's leven
van zijn komst te Ferrara af tot zijn terug-
keer uit de ballingschap te Straatsburg naar
Genève. Het toont ons Calvijn nog niet in
de volle kracht zijner ontwikkeling, maar
geeft ons een blik in de eerste proefnemingen;
de adelar begint de wieken uit te slaan,
waarmede hij straks in koninklijke
vlucht boven al zijn tijdgenooten zich ver-
heffen zal.

Ook bij de behandeling van dit tweede
tijdperk van Calvijn's leven is Prof. Dou-
mergue trouw gebleven aan zijn methode.
In plaats van een dorre biographie, schildert
de schrijver elke plaats waar Calvijn toefde;
teekent hij de personen, met wie Calvijn
omging, ten voeten uit, en doet hij zoo niet
alleen Calvijn, maar heel zijn tijd en omge-
ving voor ons herleven. De keurig uitge-
voerde platen geven daarbij voor het oog
wat de tekst schildert voor de verbeelding.

Van belang is dit tweede deel vooral,
omdat Prof. Doumergue Calvijn daarin zuiver
van menige blaam, door zijn vroegere
biografen op hem geworpen. Vooral tegen-
over menige onjuiste voorstelling van Kamp-
schulte en Cornelius komt Prof. Doumergue
terecht op. En deze critiek heeft te meer
waarde, omdat Prof. Doumergue geenszins
in blinde bewondering Calvijn boven alle
menscheijk zwakteit verheven acht, maar
wel degelijk, waar dit noodig is, de fouten
in zijn karakter aanwijst en den strijd be-
spreekt, dien Calvijn zelf tegen de hem aan-
geboren drift en hartstochtelijkheid te strij-
den had.

Het meest aantrekkelijke in dit tweede deel
is wel de beschrijving van Calvijn's omgang
met zijn vrienden, de verhouding tot zijn
vrouw, zijn optreden in zijn huiselijk leven.
De meer intieme zijde van Calvijn's leven
komt daardoor tot haar recht. En men
behoefte slechts deze aangrijpende bladzijden
te lezen, die ons Calvijn aan den binnenkant
van zijn leven leeren kennen, om te ge-
voelen hoe ongerijmd de beschuldiging is,
alsof de Reformatoren van Genève geen hart
had voor liefde en vriendschap, voor schoon-
heid en voor kunst.

Zoo verplicht ook dit tweede deel de
vrienden van Calvijn tot warmen dank aan
Prof. Doumergue. Een dank, die zeker niet
geringer zal zijn, wanneer in een volgend
deel de groote betekenis van Calvijn als
Reformator en Theoloog nog sterker op
den voorgrond treedt. Calvijn als mensch
moge ons belang inboezemen; de steden en
plaatsen die hij bezocht, de vrienden, die
God hem op zijn levensweg deed ontmoeten,
het huiselijk leven, waarin de teederheid
van zijn hart zich ontplooidde, dat alles moge
onze volle aandacht verdienen. Maar wat
de Calvinist toch in Calvijn het meest be-
wondert, dat is wat hij als Theoloog en
Reformator voor de Kerk van Christus heeft
gedaan. En dan eerst zal Prof. Doumergue
den sluitstein hebben gezet op dat monu-
mentale werk, dat een eerezuil is voor Cal-
vijn's gedachtenis, wanneer de groote levens-
taak, waartoe God Calvijn riep, helder in
het licht zal zijn gesteld.

Eene roepstem uit Solo, die de Zending onzer Kerken rechtstreeks aangaat.

Gelijk men weet, hebben onze Kerken,
sedert hare Generale Synode van Middel-
burg in 1896, als regel aangenomen, de
betrekkelijke kleine kracht, die zij voor de
Zending kunnen in dienst stellen, niet over
heel Midden-Java te verdeelen, maar aldaar
op een kleiner arbeidsveld te concentreren.
En in overeenstemming daarmede besloten
zij dan ook, op de Generale Synode van
Arnhem in Augustus 1902, met betrekking
tot Midden-Java ten Noorden, „overwegende
dat zij nog een schier al te uitgebreid Zen-
dingssterrein overhouden, en in langen tijd
geen missionaire Dienaar voor dat terrein
beschikbaar zal wezen, zich uit de residentie
Pekalongan terug te trekken“ (Acta, art. 99).

Terstond na deze beslissing kwam in ge-
noemde Synode aan de orde: „een verzoek
om wijziging van het Zendingsterrein door
toevoeging van Solo“, welk verzoek kwam
„van de Classen Leiden, Woerden en
's-Gravenhage, die deze plaats dan als hun
Zendingsterrein zouden willen bezitten“ (Acta,
art. 100).

Schijnbaar was die aanvraag in strijd
met den bovengenoemden regel, en dus niet
voor inwilliging vatbaar. Toch was dit niet
het gevoelen van de meerderheid der Com-
missie, in wier handen zij ten fine van
prae-advies gesteld was, bestaande (volgens
art. 15 der Acta) uit de B. B. Prof. Bies-

terveld, Ds. Adriaanse, Dr. Scheurer, Dr.
Hanja, Ds. van der Munnik, Dr. Wagenaar,
Ds. Breukelaar, Ds. Dijkstra, Ds. Elzenga,
Da. Mulder, Ingwersen en Velthuis. Immers,
uit naam van deze Commissie rapporteerde
Ds. Dijkstra aan de Synode: „Uwe Com-
missie kan over dit verzoek niet tot een-
stemmigheid geraken. De meerderheid stelt
voor op verschillende gronden het verzoek
toe te staan; de minderheid kant zich tegen
uitbreiding van het Zendingsterrein. Uwe
vergadering zal derhalve tusschen deze
twee adviezen hebben te beslissen“ (Acta,
art. 100).

Wie de Synode heeft bijgewoond, her-
innert zich nog wel, hoe het voorstel van
de meerderheid der Commissie toen beslist
en krachtig verdedigd is door iemand, die
in die Synodale vergadering wel het meest
tot beoordeeling bevoegd was, nl. door Dr.
Scheurer: den man, die niet slechts voor
het werk der Zending zich geheel heeft
overgegeven, maar wiens Zendingstijver ook
gepaard gaat met een grondige kennis van
de menschen, de toestanden en de behoeften
op Midden-Java, en met een helder oordeel
over de aldaar door de Zending te volgen
gedragingslijn; die ook over Solo uitnemend
kan oordeelen, daar hij een geruimen tijd
als arts aldaar heeft gearbeid, en daar Solo
door nabijheid en verkeer ook nu nog ge-
durig met ons Zendingshospitaal te Jogja
in betrekking staat; en die voorts volkomen
instemt met de Zendingregelingen van de
Middelburgsche Synode van 1896, ook in
zake de noodzakelijkheid, om de krachten,
die onze Kerken voorsnog voor de Zen-
ding kunnen beschikbaar stellen, op een
betrekkelijk klein Zendingsterrein te con-
centreren.

Met betrekking tot dit laatste werd door
hem o. a. in het licht gesteld, hoe de hof-
stad Solo met de hofstad Jogja tezamen de
twee groote hoofdsteden zijn van Midden-
Java, en dat het dus inderdaad concentratie
van krachten is, in die beide steden, zoo
het maar eenigszins mogelijk is, een Zen-
dingspost te hebben, 't geen voor heel
Midden-Java veel meer vrucht zou kunnen
opleveren, dan de vermeerdering van Zen-
dingsposten in de bergstreken en op het
platteland, of in afgelegen en kleine plaatsen
van weinig betekenis.

Desniettemin heeft toen de Synode
gemeend, zij het ook met een slechts kleine
meerderheid, anders te kunnen en te moeten
besluiten. „Na ampele besprekingen“ (zoo
berichten de Acta, art. 100), „wordt de con-
clusie van de minderheid met 22 stemmen
vóór en 18 stemmen tegen aangenomen.“

Indien door deze afwijzing van het voor-
stel der Zuid-Hollandsche Classen onveran-
derlijk vaststond, dat van nu af onze Ker-
ken van allen Zendingsterrein in Solo moes-
ten afzien (althans officieel en formeel, want
feitelijk is er van Jogja uit toch ook nu
reeds eenige Zending, door de plaatselijke
ligging en door de relatien met ons Zen-
dingshospitaal), dan zou het doelloos en zelfs
schadelijk zijn, daarop thans nog terug te
komen. Maar de zaak staat hier natuur-
lijk geheel anders. Zulk een Synodaal be-
sluit is uit den aard der zaak geenszins on-
herroepelijk; vooral niet, wanneer de om-
standigheden, waaronder het genomen is,
daarna onmiskenbaar gewijzigd zijn.

En dit laatste is hier inderdaad het ge-
val. De reden, waarom de Synode het
voorstel van hare adviseerende Commissie
verwierp, was wel in de eerste plaats, dat
de meerderheid het in strijd achtte met het
denkbeeld van concentratie. Maar voorts
zonder twijfel ook van invloed geweest, dat
tot nog toe in Solo geene Christelijke Zen-
ding werd toegelaten, terwijl daarentegen
Wonosobo, dat aan de Zuid-Hollandsche
Classen reeds vroeger was aangevozen, ge-
legen is in een residentie, die voor onze
Zending geheel openstaat. Dat zulks ook
voor Solo te verkrijgen zou zijn, kon in
het vorige jaar alleenlijk als mogelijk
gesteld worden. En nu is juist te dien aan-
zien in de laatste maanden de toestand zoo
veranderd, dat de mogelijkheid tot een
groote waarschijnlijkheid en zelfs bijna tot
zekerheid is geworden.

Dit toch valt af te leiden uit een stuk, dat
is afgedrukt in het te Jogja verschijnende
dagblad *Mataram*, in zijn nummer van 19
Februari 1903, Tweede Blad. Dit stuk, een
„Request, dezer dagen door het bestuur der
Solosche Landhuurders-Vereeniging aan Z.
Exc. den Gouverneur-Generaal verzonden“,
is voor onze Zending van zóó veel belang,
dat zij inhoud wel verdient ook in onze
kerken bekend te worden. De sedert 1882
als rechtspersoon erkende „Vereeniging van
Solosche landhuurders“ wijst daarin eerst,
in een achttal alinea's, op „den nood der
op hunne ondernemingen gevestigde bevol-
king“, bepaaldelijk doordat „de bevolking
van elke geesteskundige hulp verstoken bleef,
en derhalve dekskundig toezicht op de zieken
en op de versterking van medicijnen ten
eenemale ontbrak“, hierbij ook nog mede-
deleende, dat „de stichting, door Z. H. den
Soesoehoeman in het leven geroepen ter
verpleging van melaatschen (eene gelijk-
soortige stichting als het hospitaal van den
Sultan van Jogjakarta, dat ook bezig was
te verlopen, maar dat thans onder leiding
van Dr. Scheurer uitnemend werkt), geheel
verloopen was door gebrek aan geesteskun-
dig toezicht.“ En na dan nog vermeld te
hebben, dat op de aanvraag om Regeerings-
hulp, door „de desnoeds tijdelijke beschik-
baarstelling van eenige (voor de twaalf
honderdduizend inwoners van het ganche
vorstendom minstens zes) dokter djawa's“
(van Regeeringswege tot geneesheer opge-
leide Javanen), „de Regeering slechts ten
antwoord geven kon, dat geen voldoende
personeel voorhanden was“, geeft het request
in zijn verder beloop het volgende te
kennen:

dat, ingeval zij [nl. de bedoelde dokter djawa's]
op de verschillende standplaatsen aan het
hoofd tot
kostbaren
inlanders,
verpleging
voorzoove
ziet, voor
en voor e
landbouw
gedragen;
dat des
den bij t
dijngshosp
de poging
zending b
staande t
rijk van
uitgesloten
hoofdzak
de door d
de toelati
dat ech
opgedane
zins belan
een recht
ding, en
hebben ve
boven af
lijk niet u
geval niet
kunnen ge
het langer
toestand i
gebied ver
dat de
zen, dat d
of mindst
passing zij
de Gou
hoofde da
gen, zulke
deele het
de landbo
bereid zijt
ook, te ve
te zeggen;
Redener
waarom a
wenden m
Tot zoo
djawa in
heid van
door de R
kosten dez
Om, w
uitzicht ge
den Soeso
leiden, da
voor zendi
heven, wa
een of m
worden be
t Welk
W.
F.

hoofd tot
kostbaren
inlanders,
verpleging
voorzoove
ziet, voor
en voor e
landbouw
gedragen;
dat des
den bij t
dijngshosp
de poging
zending b
staande t
rijk van
uitgesloten
hoofdzak
de door d
de toelati
dat ech
opgedane
zins belan
een recht